
Empirisk forskning i den danske grundskole

Redaktionelt forord til temanummeret 2025

Studier i læreruddannelse og -profession (LUP) har to centrale genstandsfelter. Vi publicerer både undersøgelser af læreruddannelsernes egen praksis og grundskolen. I dette nummer stiller vi skarpt på den sidste del og præsenterer syv nedslag i den anvendelsesorienterede, empiriske forskning i grundskolen, der foregår lige nu. Temanummerets artikler giver således tilsammen et indtryk af, hvad det er for problemstillinger i praksis, som har forskningsmæssig bevågenhed i disse år, hvilke metodiske og teoretiske perspektiver undersøgelserne anvender, og hvilken rolle det praksisnære og anvendelsesorienterede perspektiv spiller i undersøgelsesernes tilrettelægelse og gennemførelse.

Anledningen til vores call til temanummeret er DFIR-rapporten *Praksis ind i forskningen – forskning ud i praksis: Ti år med forskning og udvikling ved erhvervsakademier og professionshøjskoler*, der blev udgivet i maj 2023 (Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd, 2023). Formålet med rapporten er at evaluere de første ti års erfaringer med forskning i professionshøjskolesektoren. Professionshøjskolernes forskningsret og forskningspligt blev lovfæstet i 2013, hvor det i bekendtgørelsen hedder, at professionshøjskolerne skal "varetage praksisnære og anvendelsesorienterede forsknings- og udviklingsaktiviteter og herigennem aktivt medvirke til, at ny viden tilvejebringes og bringes i anvendelse i såvel den private som den offentlige sektor" (§3) samt sikre, at de udbudte uddannelser bygger på "forsknings- og udviklingsviden inden for de relevante fagområder" (§4) (Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2014). Det øgede fokus på vidensbaseret, udvikling og anvendelsesorienteret forskning, som professionshøjskoleloven er udtryk for, skal både ses som et svar på internationale anbefalinger (jf. OECD, 2015) og en hjemlig debat om kvalitet i skolens undervisning, der blev igangsat af Pisa-chokket i starten af 00'erne. I en kronik i *Politiken* tilbage i 2005 formulerede Carsten Elbro og Jens Rasmussen udfordringen for lærerfaget således:

Årg. 10 | nr. 1 | 2025 | 6 sider

DOI: 10.7146/lup.v10i1.155271

Studier i læreruddannelse og -profession

”Læreren kan normalt ikke, som det er tilfældet for advokater, landmænd og læger, henvise til en særligt begrundet og veldokumenteret viden som grundlag for sin undervisning. Det gør lærerens position usikker” (Elbro & Rasmussen, 2005). Den dobbelte bestræbelse på at sikre lærerens vidensgrundlag og samtidig gøre læreruddannelsen mere praksisorienteret har kendetegnet de talrige reformer af læreruddannelsen de seneste 20 år (Rasmussen, 2022, s. 73).

DFiR vurderer i statusrapporten, at professionshøjskolernes forskningsbevilling har dannet afsæt for udvikling af feltet og et særdeles konstruktivt samarbejde mellem professionshøjskoler og universiteter. Forskningen har bidraget til at styrke både kvaliteten i undervisningen på læreruddannelserne og udvikling af praksis på et informeret grundlag. Samtidig peger rapporten på, at bevillingens relativt set beskedne størrelse risikerer at skabe u hensigtsmæssigt smalle dagsordener drevet af behovet for at hjemtage eksterne bevillinger. Derved svækkes professionshøjskolernes mulighed for selv at sætte en forskningsdagsorden, der sikrer et bredt vidensgrundlag for de fagprofessionelle i praksis. Derudover peger DFiR på et ”uudnyttet potentiale for at løfte implementeringen og skaleringen” af forsknings- og udviklingsviden fra professionshøjskolerne. Meget tyder allerede på, at der både nationalt og internationalt vil være et forøget fokus på skoleforskningens såkaldte ”impact” i årene der kommer, dvs. at forskningen i (endnu) højere grad vil blive vurderet på, om den er praksisrettet og gør en forskel i professionsfeltet.

Professionshøjskolerne er altså på lidt mere end blot 10 år lykkedes med at etablere miljøer – i samarbejde med universiteter og andre videnspartnere – for praksisnær og anvendelsesorienteret grundskoleforskning, selvom der stadig ligger en opgave i at sikre et bredt vidensgrundlag for alle skolens fag og en tydeligere kobling mellem forskning og praksis. Den opgave ligger både internt på læreruddannelsen, hvor det er vigtigt, at de lærerstuderende introduceres til den nye forskning igennem deres uddannelse, og i samarbejdet mellem læreruddannelser og grundskolen. LUP er netop sat i verden for at understøtte den bestræbelse ved at levere ny viden til forskere, læreruddannere, lærere og studerende ved professionshøjskoler og universiteter. I LUP får forskerne plads til at skrive længere forskningsartikler, som man kender det fra internationale tidsskrifter, men her skal den nye viden formidles på dansk eller et andet nordisk sprog, hvilket i sig selv bringer forskningen tættere på den praksis, den stammer fra. Samtidig går vi ikke på kompromis med den forskningsmæssige kvalitet. LUP udgiver kun artikler,

der kan leve op til kravene til ny forskningsviden. Det sikrer vi ved, at alle LUP's artikler gennemgår en gensidig anonym fagfællebedømmelse, hvor hver artikel bliver kvalitetsvurderet af to forskere. Den proces resulterer som oftest i vigtige revisioner og justeringer.

Kort præsentation af artiklerne

Inden vi ser nærmere på de tværgående mønstre i artiklernes genstandsfelter og deres forskningsmetoder, er det på sin plads kort at præsentere dem. Temanummeret åbner med artiklen "Okay, det er faktisk en meget sjov opgave!: Sociofaglig deltagelse i Systemiseret Klassekammerathjælp (SYKL) i dansk" af Kenneth Reinecke Hansen, Stine Thygesen, Maria Christina Secher Schmidt og Signe Gottschau Malm. I artiklen undersøges elevmøderarbejde i dansk i en særlig struktureret variant benævnt Systemiseret Klassekammerathjælp (SYKL). Gennem multimodal interaktionsanalyse giver artiklen indblik i, hvilke kendetegn ved de stillede SYKL-opgaver der har særlig betydning for elevernes sociofaglige deltagelse. Artiklen "Afprøvnings- og undervisning for mellemtrinselever med lettere afkodnings- og stavevanskeligheder" af Holger Juul, Stine Fuglsang Engmose og Bettina Buch beskriver og analyserer effekten af to 12-ugers indsatser rettet mod hhv. "skriftens kode" og "flydende læsning." Analysen dokumenterer flere positive mål, navnlig en signifikant effekt i gruppen, der modtog indsatsen "skriftens kode". I den tredje artikel præsenterer Natascha Drachmann og Petra Daryai-Hansen en teori- og empiribaseret konceptualisering af grundskoleelevers sproglige opmærksomhed på tværs af sprogfag med særligt fokus på praktisk sproglig opmærksomhed. Anette Bentholt, Laura Emtoft og Julie Guldagers artikel "De lægger ikke mærke til, at jeg går: Deltagelsesmuligheder i idræt for børn med særlige behov" viser, hvordan elever med særlige behov på den ene side har særligt gunstige deltagelsesbetingelser i idræt i sammenligning med såkaldt boglige fag, men samtidig, at en stor gruppe oplever marginalisering i idrætstimerne, der kan være præget af larm eller svære kropslige krav.

I artiklen "Modsætninger og problemforskydning – samarbejde om uddannelsesvejledning i skolen" undersøger Randi Boelskifte Skovhus og Rie Thomsen de modsætningsfulde betingelser i lærere og vejlederes samarbejde om brobygning og erhvervspraktik i 9. klasse. Analysen peger på, at modsætningerne primært skyldes strukturelle og organisatoriske betingelser. "Lolland skriver – et studie i læreres kompetenceudvikling"

af Peter Heller Lützen og Lise Overgaard Nielsen præsenterer resultatet af en undersøgelse i tilknytning til et kommunalt kompetenceudviklingsprojekt. I artiklen peges på flere grundlæggende forhold, der har betydning for lærerens udbytte af projektdeltagelsen. Temanummeret afrundes af artiklen "Hvordan kan matematik- og naturfagslærere samarbejde om at gennemføre undervisning, der sigter efter at udvikle elevernes STEM-kompetence?" af Maria Møller, der stiller skarpt på udfordringer og muligheder, når lærere og en forsker samarbejder om at udvikle matematik- og naturfagsundervisning.

Artiklernes genstandsfelt

Når man læser de syv artikler på tværs og ser, hvilke aspekter af grundskolens praksis de fokuserer på, får man heldigvis ikke et billede af en smal og strategisk dagsorden. Snarere tværtimod. De syv artikler dækker bredt, både i forhold til skolens fag, aktører og klassetrin. Artiklen "De lægger ikke mærke til, at jeg går: Deltagelsesmuligheder i idræt for børn med særlige behov" undersøger elevernes involvering og deltagelsesmuligheder i de praktisk-musiske fag. Artiklerne "Okay, det er faktisk en meget sjov opgave!: Sociofaglig deltagelse i Systematiseret Klassekammerathjælp (SYKL) i dansk" og "Afprøvning af undervisning for mellemtrinselever med lettere afkodnings- og stavevanskeligheder" undersøger metoder til at løfte elevernes udbytte af danskundervisningen på mellemtrinnet. En artikel handler om sprogfag på tværs og langs i forhold til fag og klassetrin, nemlig "Flersprogethedsdidaktik i grundskolens sprogfag: Elevens praktisk sproglige opmærksomhed i 1., 5. og 7. klasse." Af de fire artikler, der primært undersøger elevernes læring og deltagelse, retter to af dem sig mod elever med særlige behov, mens de resterende to ikke har en på forhånd defineret elevgruppe som genstandsfelt.

De resterende tre artikler i nummeret fokuserer primært på lærernes kompetencer og samarbejde. Det drejer sig om "Lolland skriver – et studie i læreres kompetenceudvikling," der undersøger læreres udbytte af kompetenceudvikling relateret til skriveundervisning i skolen. Artiklen "Hvordan kan matematik- og naturfagslærere samarbejde om at gennemføre undervisning, der sigter efter at udvikle elevernes STEM-kompetencer" udforsker udfordringer og muligheder i STEM-læreres samarbejde om at udvikle elevernes databehandlingskompetence, mens den sidste artikel, "Modsætninger og problemforskydning – samarbejde om uddannelsesvejledning i skolen,"

er optaget af de modsætningsfulde betingelser i læreres og vejlederes samarbejde om brobygning og erhvervspraktik i 9. klasse. Det samlede indtryk er altså, at artiklerne tilsammen kommer bredt rundt i fagrækken, skolens klassetrin og sammensatte elevgruppe, samtidig med at både elevernes læring og deltagelse og lærernes muligheder for at samarbejde og udvikle sig fagligt undersøges.

Artiklernes forskningsmetoder

Et fællestræk ved fem af artiklernes forskningsmetode er, at de med forskellige teoretiske afsæt undersøger virkningen af et særligt tiltag, forløb eller projekt. Artiklerne "Afprøvning af undervisning for mellemtrinselever med lettere afkodnings- og stavevanskeligheder" og "Okay, det er faktisk en meget sjov opgave!: Sociofaglig deltagelse i Systematiseret Klassekammerathjælp (SYKL) i dansk" kan begge betegnes som interventionsforskning i klassisk forstand, hvor ny forskningsviden inden for et felt omsættes til tiltag, der implementeres og undersøges i skolens praksis. Artiklen om elever med afkodningsvanskeligheder trækker på sprogvidenskabelig forskning og benytter et klassisk kvantitativt forskningsdesign med en indsats- og kontrolgruppe, der udsættes for test før og efter interventionen, til at regne på effekten af indsatsen. I undersøgelsen af systematiseret klassekammerathjælp bruger forfatterne videoobservation og multimodal interaktionsanalyse til at stille skarpt på sammenhængen mellem kendetegn ved den stillede SYKL-opgave og elevernes interaktion.

I artiklerne "Hvordan kan matematik- og naturfagslærere samarbejde om at gennemføre undervisning, der sigter efter at udvikle elevers STEM-kompetence" og "Flersprogethedsdidaktik i grundskolens sprogfag" involverer forskerne sig direkte i et praksisudviklende samarbejde med lærere, som samtidig undersøges. I begge undersøgelser trækkes på en kombination af empirityper som observation og interview. "Lolland skriver – et studie i læreres kompetenceudvikling" undersøger i mere bred forstand læreres kompetenceudvikling i et flerårigt projekt, som forfatterne også selv har været med til at forme og gennemføre. Artiklerne om elevdeltagelse i idræt og samarbejde om uddannelsesvejledning i praksis undersøger ikke virkningen af specifikke projekter, metoder eller tiltag, men spørger eksplorativt til, hvordan den eksisterende praksis inden for feltet ser ud. På den baggrund formuleres nogle opmærksomhedspunkter eller anbefalinger til praksis.

Samlet set viser de syv artikler altså aspekter fra hele den metodiske palette, fra den kontrollerede før- og efter-måling af et styret tiltag til den eksplorative undersøgelse af praksis gennem observation og elevinterview. Alle artikler er både i deres problemidentifikation og konkluderende dele optaget af at skabe en positiv forandring for skolens lærere og elever, enten ved at pege på utilsigtede effekter af etablerede praksisser for bestemte elevgrupper eller ved direkte at pege på nye metoder eller tiltag, der forbedrer børns læring. På den måde tegner temanummerets artikler tilsammen et billede af en empirisk uddannelsesforskning, der ikke lukker sig om sig selv, men tør gå tæt på konkrete problemstillinger i praksis.

Rigtig god læselyst!
På redaktionens vegne
Tom Steffensen

Referencer

- Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd (2023). *Praksis ind i forskning – forskning ud i praksis*.
- Uddannelses- og Forskningsministeriet. *Praksis ind i forskning – forskning ud i praksis: Ti år med forskning og udvikling ved professionshøjskoler og erhvervsakademier* – Uddannelses- og Forskningsministeriet
- Elbro, C., & Rasmussen, J. (2005). "En lærers profession". *Politiken*, d. 6. december.
- OECD (2015). *Frascati Manual 2015. Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development*.
- Rasmussen, J. (2022). *Viden om læreruddannelsen*. Aarhus Universitetsforlag.
<https://dpu.au.dk/fileadmin/edu/Udgivelser/E-boeger/viden-om-laereruddannelsen.pdf>
- Uddannelses- og Forskningsministeriet (2013). "Bekendtgørelse af lov om professionshøjskoler for videregående uddannelser." <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2013/215>